

OSMANLI SIKKELERİ TARİHİ

HISTORY OF OTTOMAN COINS

Dr. Atom DAMALI

1- OSMAN GAZİ
2- ORHAN GAZİ
3- SULTAN MURAD I

4- SULTAN BAYEZİD I
5- SULTAN MEHMED I
6- SULTAN MURAD II

7- SULTAN MEHMED II
8- SULTAN BAYEZİD II
9- SULTAN SELİM I

SİKKELERİN TANITIM ŞEKLİ

7-K-A1 - KOSTANTİNİYE SULTANİ

"Sultan Mehmed bin Murad Han"

"Sultan Mehmed son of Murad Khan"

SULTAN MEHMED BİN
MURAD HAN AZZE NASRÜHU
KOSTANTİNİYE
DURİBE Fİ 882

(Murad Han oğlu Sultan Mehmed.
Allah aziz yardımıyla galip kelsin.
Kostantiniye de darbedildi. 882)
(Sultan Mehmed son of Murad Khan.
May God make him victorious.
Struck in Kostantiniye. 882)

DARİBÜ'N-NADRİ
SAHİBÜ'L-İZZİ VE'N-NASRİ
FİL-BERRİ VE'L-BAHRİ

(Altın kestiren, izzet sahibi,
ve Allah'ın yardımıyla karada
ve denizde hakim olan.)
(Striker of the glittering,
dignified and triumphant
on land and sea.)

882 Tarihli
882 Mint Date

KOSTANTİNİYE
قسطنطينية
7-K-A1-882

7-K-A1-882

Sultani

Kostantiniye

882

3,52 gr

21,0 mm

CN-XI-1336

AÇIKLAMALAR

Ⓐ ÜST SEVİYE BAŞLIK

Ⓑ SİKKE ÖN YÜZÜNDEKİ YAZILARIN

- Eski Türkçe
- Türkçe
- İngilizce tercümesi

Ⓒ SİKKE ARKA YÜZÜNDEKİ YAZILARIN

- Eski Türkçe
- Türkçe
- İngilizce tercümesi

Ⓓ ALT SEVİYE BAŞLIK

Ⓔ ÖN YÜZ RESMİ

Ⓕ ARKA YÜZ RESMİ

Ⓖ DARPHANE

ESKİ TÜRKÇE YAZIM

SİKKE KODU

Ⓗ SİKKE RESMİNİN
BÜYÜTÜLME ÖLÇEĞİ

Ⓖ SİKKE HAKKINDA DETAYLI BİLGİ

- Sikke Kodu
- Sikke Tipi
- Darp Yeri
- Darp Tarihi
- Sikkenin ağırlığı - gr
- Sikkenin çapı - mm
- Sikke resminin alındığı referans kodu

DARPHANE KODU	İSMİ	ESKİ TÜRKÇE YAZIMI	TRANSKRİPSİYON	BUGÜNKÜ YERLEŞİMİ
KG	KIĞI	کیغ	Kighî	 Bingöl, Turkey
KU	KOÇANIYE	قوچانیہ	Qûchânîyya	 Serbia and Montenegro
KO	KONYA	قونیا	Qûnya	 Turkey
KT	KOSNTANIYE	قسطنطنیہ	Qûsantaniya	 Algeria
K	KOSTANTİNİYE	قسطنطینیہ	Quştançîniya	 İstanbul, Turkey
KD	KOSOVA	قوصوۋا	Qûsûwa	 Kosova
KR	KRATOVA	قراطوۋا	Qraţûwa	 Macedonia
LD	LADİK	لادیق	Lâdiq	 Denizli, Turkey
LR	LARENDE	لاراندہ	Lârende	 Karaman, Turkey
MH	MALHAZ	ملحظ	Malḥaz	 Yemen
MA	MANASTIR	مناستر	Manâstir	 Bitola, Macedonia
MN	MANİSA	مغنيسہ	Maghnisa	 Turkey
MR	MARAŞ	ماراش	Mar'ash	 Turkey
MB	MARDİN	ماردین	Mârdîn	 Turkey
MS	MISIR	مصر	Mişr	 Egypt
MI	MİDYE	میدیہ	Mîdiyya	 Algeria
MD	MODAVA	موداوۋا	Mûdâwa	 IN MOLDOVA
MO	MUHA	محا	Mukhâ	 Yemen
MU	MUSUL	موصل	Mawşil	 Iraq
MK	MÜKÜS	مکس	Mukus	 Van, Turkey
NH	NAHCİVAN	نخجوان	Nakhjûwân	 Azarbaijan
NG	NİGBOLU	نیغبولہ	Nîghbûlî	 Bulgaria

MINT
CODE NAME

OLD TURKISH
SCRIPTS

TRANSCRIPTION

TODAY'S LOCATION

"Osmanlı Sikkeleri Tarihi" isimli kitabımızda sikkelerin sıralaması öncelikle cüls tarihi sırasına göre yapılmıştır. Herhangi bir sultanın sikkeleri ise Türk alfabesindeki harf sırasında darphane ismine göre, aynı darphanede darbedilen sikkeler ise, sikkenin değerinin büyüklüğüne göre sıralandırlmıştır. Buna göre, altın sikkelere öncelikle yer verilmiş, arkasından büyük değerden küçük değere doğru gümüş sikkeler, en sonunda da bakır ve nikel gibi değişik alaşımlı sikkeler yerlerini almıştır.

Osmanlı sikkelerinin şimdiye kadar sistematik bir kodlaması yapılmamıştır. Yıllardır belirli zaman aralıklarıyla yeni Osmanlı sikkeleri gün ışığına çıkmaktadır. Bu nedenle yapılacak kodlama sistemi açık uçlu olup, zamanla yeni bulunabilecek tip sikkelerin de kodlama içine alınabileceği bir yapıda olmalıdır. Bu kitabın ilerleyen sayfalarında görülebileceği gibi, söz konusu niteliğe haiz bir kodlama sistemi geliştirilmiştir.

Özellikle ilk dönem sikkelerinde görüldüğü gibi, Osmanlı sikkelerinde çok farklı kalıplar kullanılmıştır. O kadar ki, detaya inildiği takdirde neredeyse her sikke için küçük farklılıklardan dolayı ayrı bir kodlama yapılabilir. Bu aşamada özellikle kodlamayı kontrol edilebilir bir seviyede tutabilmek amacıyla kalp farklılıkları ve sikkelerin üzerindeki yazılardaki bir takım küçük değişiklikler dikkate alınmamıştır. İleride yapılacak çalışmalar kapsamında söz konusu farklılaşmaların da geliştirilecek yeni kriterler vasıtasıyla kodlamaya dahil edilebileceğini düşünüyoruz.

Kodlama, sikkelere dair farklı bilgileri içeren 4 ayrı bölümden oluşmaktadır:

1. Kısım : Sikkenin darp edildiği sultan dönemini göstermektedir.
2. Kısım : Sikkenin hangi darphanede basıldığını göstermektedir.
3. Kısım : Sikkenin üretildiği madeni ve sikke tipini göstermektedir.
4. Kısım : Sikkenin darp edilme tarihini göstermektedir.

Bu sistem, Osmanlı numismatik literatüründe halen mevcut olan tüm sikkelerin yanı sıra, yeni görülebilecek sikkelerin de kodlamaya dahil edilebilmesine imkan verecek şekilde düzenlenmiştir.

Kitapta ayrıca her sultanla ilgili tüm sikkelerinin beraberçe görülebileceği bir "kontrol listesi" hazırlanmıştır. Ciltlerin sonunda bu listeler harmanlanarak;

- Darphanelere göre,
- Tarihe göre,
- Değişik tiplere göre

ayrı ayrı "envanter listeleri" haline dönüştürülecektir.

The arrangement order of coins in our book called "The History of the Ottoman Coins", is primarily based on enthronement dates. The coins of each Sultan are then arranged according to the Turkish alphabetical order of their mints, subsequently, the coins struck in the same mint are arranged depending on their worth in economic value. In this respect, the golden coins come first, followed by the silver coins in the descending order of their value, and finally the coins in diverse alloys such as copper and nickel.

Until now, there was no specific system designed for encoding Ottoman coins. However, everyday there are new Ottoman coins that come into light at regular intervals. Consequently, an open-ended encoding system, structured to enable the insertion of new coins discovered in the course of time, was required. As will be seen in the following pages, an encoding system, based on the requirements in question, has been developed in this book.

The Ottoman coins were moulded in many dissimilar templates, particularly during the early periods. Their difference was to such an extent that if examined in detail, a separate code could be assigned for the disparities of almost each individual coin. Accordingly, in order to maintain an appropriately manageable encoding system, mould dissimilarities and minor inscription disparities were not taken into consideration. We assume that, in time, a more comprehensive encoding system, constituting new criteria, will be developed to enable the integration of the detailed disparities mentioned above.

Our encoding is comprised of 4 sections consisting of different information related to coins:

- 1st Part: Illustrates the Sultan's period during which the coin was issued.
- 2nd Part: Illustrates the mint where the coin was struck.
- 3rd Part: Illustrates the metal used to produce the coin and the type of the coin.
- 4th Part: Illustrates the date the coin was minted.

This encoding system designed for all the coins found in the Ottoman numismatic literature, enables also the insertion of the newly discovered coins.

The book comprises also a "check list" for each Sultan put together with his individual coins. After each volume, the lists are blended to turn into different "check lists" assembled according to their:

- Mint
- Date
- Type

OSMANLI SIKKELERİNİN ÜRETİM TEKNİKLERİ

PRODUCTION TECHNIQUES OF OTTOMAN COINS

Osmanlı mali yapısında herhangi bir nedenle hükümdar değişikliği gerçekleştiğinde veya sultanın saltanatı sırasında sikkelerin yenilenmesine karar verildiğinde, daha önce tedavülde olan sikkelerin darphaneye getirilerek, bunların belli bir hizmet bedeli karşılığında yeni sikkelerle değiştirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle merkezi darphanelerin yükünü hafifletmek için imparatorluk sınırları dahilinde yayılmış yüzün üzerinde darphane hizmet vermekteydi. Devlet giderlerinin en önemli kalemleri olan ordunun beslenme ihtiyaçlarının karşılanması ve yenileri ücretlerinin ve işçilerinin ödenmesi için gerekli paralar da, devletin yeni fetihlerle ele geçirdiği bölgelerden temin edilen ganimet ve kıymetli maden ocaklarından temin edilen madenlerle üretilmekteydi.

Darphanelere sikke üretimi için kıymetli madenler değişik kaynaklardan sağlanabilmekteydi. Bunlar:

- Madenlerde üretilen,
- Eski sikkelerin eritilmesinden,
- Yabancı sikkelerin eritilmesinden,
- Kıymetli madenlerden yapılmış eşya veya mücevherlerin eritilmesindedir.

Osmanlılar'ın sikke üretim teknikleri 3 değişik süreç içerisinde incelenebilir:

- 1- 1299 - 1685 yılları arasında kullanılan el çekiçleri ile sikke üretimi
- 2- 1685 - 1844 yılları arasında kullanılan mekanik preslerle sikke üretimi
- 3- 1844 - 1920 yılları arasında kullanılan sarkaç usulü otomatik sikke presleri ile üretim

EL ÇEKİÇLERİYLE DÖVEREK SİKKE ÜRETİMİ

Millattan önce (MÖ) 5. yüzyıldan itibaren kullanılmakta olan sikke üretim tekniklerinde yüzyıllar boyunca önemli bir yenilik olmamış ve takriben 2000 yıl süreyle tüm devletler sikkelerini basit el çekiçleriyle darp etmişlerdir. Osmanlı Devleti'nin ilk 400 yılında da buna benzer bir teknik kullanılmıştır. Bu süreçte üretim tekniğinde önemli bir yenilik getirilmemiş ve değişik madenlerden üretilen sikkeler, el becerisine dayalı basit bir teknoloji ile darp edilmiştir.

Osmanlı darphanelerinin teknik düzeni basit olmasına karşılık, işletme düzeni açısından gayet gelişmiş kontrol sistemlerinin uygulandığı ve değişik görevlerle hizmet veren kalabalık bir kadro tarafından yönetildiği

In the Ottoman financial structure, every time there was a change of ruler, or a Sultan decided to renew the coins, the policy required that the old coins in circulation were brought to the mints to be exchanged with the new ones against a mint service charge. Hence, over a hundred mints, spread over the empire territories, were actively sharing the responsibilities of central mints. The nutritional requirements of the army and the salary and subsistence costs of the janissaries, which constituted the majority of the government expenditure, were supplied from the revenue of booties and metals of valuable mines obtained from new conquests.

Precious metals required for coin production were provided from various resources such as:

- Melting worn out coins
- Melting foreign coins
- Melting goods and jewellery made of precious metals

Ottoman coin production techniques can be identified in 3 different zones:

- 1- Hand hammered coin production between the years 1299 - 1685
- 2- Mechanical pressed coin production between 1685 - 1844
- 3- Automatic lever pressed coin production between 1844 - 1920

HAND HAMMERED COIN PRODUCTION

Coin production techniques used ever since the 5th century BC had for centuries gone through insignificant developments for almost 2000 years, existing nations had struck their coinage with basic hand hammers. A similar technique was used during the first 400 years of the Ottoman Empire. Coins produced in various mints were struck with simple manual skilled production techniques because of the slow technological progress achieved during those years.

In spite of the primitive technical methods used in Ottoman mints, the administration system worked in advanced control mechanisms, managed by a crowded staff assigned for different tasks. The "Darphane Emni (Mint Administrator)" affiliated to the Minister of Finance, was in charge of establishing a monetary production correlating with the required system. This Mint Administrator had high authority; hence, the person was assigned for a year then replaced by another administrator in order to avoid corruption. The Mint Administrator had assistants responsible for various tasks consisting of "Kethuda (Financial Clerk)" the chief helper, "Sikkezenbashi (Chief of Minters)" the monetary pressman, "cheshniji (sampler)" regulating the gold and

OSMANLI SİKKELERİ ÜZERİNDEKİ YAZILAR INSCRIPTIONS ON OTTOMAN COINS

ALLAHU RABBENA	Allah Tanrıdır	God is Creator
ALLAHİR-RAHMANİR-RAHİM	Rahman ve Rahim olan Allah	God, the Compassionate, the merciful
AZZE ALLAHU NASRÜHU	Allah onu aziz yardımı ile galip kılsın	May he be victorious with God's help
AZZE NASRÜHU	Allah aziz yardımı ile galip kılsın	May God make him victorious
AZZE NASRÜHU VE EYYEDEHU	Allah aziz yardımı ile galip ve kuvvetli kılsın	May God make him victorious and powerful
BİN, İBNİ	Oglu	Son of
BİSMİ'LLAHİR-RAHMANİR-RAHİM	Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile	In the name of God, the compassionate, the merciful
DAME MÜLKEHU	Mülkü daim olsun	May his reign be everlasting
DARE'L-HİLAFETE'L-ALİYE	Yüce Hilafet yeri	The august Palace of the Caliphate
DARE'L-HİLAFETE'S-SENİYYE	Yüksek Hilafet yeri	The mighty Palace of the Caliphate
DARE'L-SALTANATE'L-ALİYE	Yüce Saltanat yeri	The august Palace of the Sultanate
DARİBÜ'N-NADRİ SAHİBÜ'L-İZZİ VE'-NASRİ	Altın kestiren, izzet sahibi, ve Allah'ın yardımıyla hakim olan	Striker of the glittering, dignified and triumphant
DARİBÜ'N-NADRİ SAHİBÜ'L-İZZİ VE'-NASRİ Fİ'L-BERRİ VE'L-BAHRİ	Altın kestiren, izzet sahibi, ve Allah'ın yardımıyla karada ve denizde hakim olan	Striker of the glittering, dignified and triumphant on land and sea
DARİBÜ'N-NADRİ SAHİBÜ'L-İZZİ VE'-NASRİ Fİ'L-BERREYNİ VE'L-BAHREYNİ	Altın kestiren, izzet sahibi, ve Allah'ın yardımıyla iki karada ve iki denizde hakim olan	Striker of the glittering, dignified and triumphant on two lands and two seas
DURİBE	Darbedildi	Struck
EBU'L-MUZAFFER	Zafer sahiplerinin babası	Father of the victorious
EBU'N-NASR	Yardımanın babası	Father of help
EL-ADİLÜ'L-KAMİL SULTAN EBU'L-MUZAFFER	Eksiksiz adil, zafer sahiplerinin babası Sultan	Sultan, the entirely virtuous, father of the victorious
EL-İMA MÜ'L-MUŞTANSİR Bİ'LLAH EMİRÜ'L-MÜMINİN	İnananların Emiri İmam Mustansır Billah	Imam El-Mustansır Billah, The Commander of the Faithful
EL-MAHRUSA	Büyük şehir	Big city
ES-SULTANÜ'L-ADİL	Adil sultan	Virtuous Sultan
ES-SULTANÜ'L-AZAM	Büyük sultan	The great Sultan
ES-SULTANÜ'L-MÜLKÜ'L-AZAM	Büyük mülklerin Sultanı	Sultan of mighty reign
EYYEDE HİLAFETEHU VE MÜDDETEHU	Hilafetini ve müddetini kuvvetli kılsın.	May his Caliphate and period be powerful
FAHRE'D-DİN	Dinin övüncü	Pride of religion
GIYASE'D-DÜNYA VE'D-DDİN	Dünyaya ve dinin yayılmasına yardımcı olan	Helper of the world and in spreading the religion
HADİMÜ'L-HAREMEYNÜ'S-ŞERİFEYN	İki şerefli ve korunan yere (Mekke ve Medine) hizmet eden	Servant of the two protected and honoured (Mecca and Medina)

OSMANLI SİKKE TIPLERİ

OTTOMAN COIN TYPES

Osmanlı İmparatorluğu'nun geniş sınırları dahilinde birçok farklı para kullanma geleneği olan toplumlar yer almıştır. Bu nedenle imparatorluğun 7 asırlık tarihinde değişik toplumların ihtiyaçlarını karşılayabilecek değişik isimler altında birçok tip sikke kullanılmıştır.

The Ottoman Empire's annexation of a vast extent of territory encompassed various nations which had an established custom of issuing different series of coinage. Consequently, during the empire that lasted for 7 centuries, distinctive coin specimens minted under different names, were used as a means of exchange required for the monetary transactions of this population.

GÜMÜŞ DÖNEMİ AKÇE

Osmanlı Devleti'nin resmi para birimi gümüşten basılmış akçelerdir. Devletin diğer paralarının veya yabancı paraların birbirine oranları akçe cinsinden tespit edilmiştir. İlk Osmanlı sultanından itibaren akçe darp edilmeye başlanmıştır. İlk basımında 100 dirhem gümüşten 260 adet darbedilen ve ağırlığı ortalama 1,15 gram olan akçe, 150 yıl süresince ağırlık ve ayar bakımından herhangi önemli bir değer kaybına uğramamıştır. Ancak zamanla akçenin gümüş ağırlığında önemli kayıplar yaşanmış ve bir gramın onda biri ağırlığına kadar düşürülen akçe, 19. yüzyıl başlarında üretimine son verildiği Sultan Mahmud II dönemine gelinceye kadar o derece küçülmüştür ki, basımı ve kullanımı pratik olmaktan uzaklaşmıştır. İmparatorluğun kuruluş tarihinden itibaren akçenin pratik olarak kullanılmadığı dönemler de dahil, devletin gelir-gider hesaplarında kullandığı para birimi akçe olmuştur.

Akçe, Musa Çelebi, 813,
NM, 1,28 gr, 14 mm

THE SILVER ERA AKCHE

Akches cut of silver were considered the Ottoman Dynasty's official monetary unit. The exchange rate between other Ottoman or foreign currency, was determined according to akche standards. Akches were struck beginning from the first Ottoman sultan. The initially issued akches weighed 1.15 grams, and 260 units were cut from 100 dirham silver. During its first 150 years, the value of akche experienced insignificant reductions, and for the most part remained stable in terms of weight and silver content. However, over time, the silver weight of akches underwent severe losses and was diminished to one tenth of a gram. By early 19th century, that is, until Sultan Mahmud II discontinued the production of akches, the decline in weight had reached such a low level that issuance and usage of akches became unfeasible. Even so, beginning from the foundation of the empire, including the unfeasible periods, akches were used by the state as the basic monetary unit for all income and expenditure accounts.

BEŞLİK VE ONLUK AKÇELER

Akçe'nin katları olan beşlik ve onluk akçeler, ihtiyaç oldukça Osmanlı Devleti'nin çeşitli dönemlerinde darbedilmiştir. İlk beşlik akçeye Orhan Gazi döneminde rastlanırken, bu akçenin darba süreklilik göstermemiştir. Ancak daha sonra 17. yüzyıl başlarından yüzyılın sonuna kadar beşlik akçelerin darbına devam edilmiştir. Onluk akçeler ise ilk defa Sultan Mehmed II döneminde Kostantiniye ve Novar'da basılmış, Bayezid II ve Süleyman I dönemindeki darbedilen onluklardan kısa bir süre ara verildikten sonra basımına devam edilmiştir. İlk dönem beşlik ve onluk akçeler son derece nadir sikkelerdendir.

On Akçe, Bayezid II, 886, Kostantiniye, 7,75 gr. 22 mm

AKCHE PIECES OF FIVES & TENS

The multiples of akche, quintet and tenners, were issued at certain stages of the Ottoman state depending on the requirement. The first pieces of 5 were encountered during the reign of Orhan Ghazi; yet, they were discontinued until the first quarter of the 17th century, when they were issued anew to be struck until the end of the century. As for the akche pieces of 10, they were inaugurated during Sultan Mehmed II to be cut at Kostantiniye and Novar mints, and were also discontinued until 17th century, after the

2 - Orhan Gazi

1324 - 1362

(724 - 763)

2-G12 - ES-SULTANÜ'L-ADİL TİPİ AKÇE

"Es-Sultanü'l-adil Orhan bin Osman"

"Es-Sultanu'l-Adil Orhan son of Osman"

İlhani tipi akçelerin son örneği olarak "Es-Sultanü'l-adil (Adil Sultan)" unvanlı bu akçelerin yer alması düşünülmektedir. Bu akçelerde de eksik olmakla beraber baba adı yerinde "Osman" ismi okunabilmektedir.

The last Ilkhani type akches can be exemplified as akches carrying the title "Es-Sultanu'l-adil (Virtuous Sultan)". The name "Osman" printed for the father's name, even though having missing parts, can be legibly interpreted.

ES-SULTANÜ'L-ADİL
ORHAN BİN OSMAN
HALLEDALLAHU (MÜLKEHU)

(Adil Sultan, Osman oğlu Orhan.
Allah (mülkünü) devamlı kelsin)

(Virtuous Sultan, Orhan son of Osman.
May God make (his reign) everlasting.)

LAILAHE İLLALLAH
MUHAMMEDÜN RESULULLAH

(Allah'tan başka ilah yoktur.
Muhammed Allah'ın elçisidir.)

(There is no god but God.
Muhammed is the messenger of God.)

Şeddeli
With "Shedde"

NM
2-G12a

2,5 X

2-G12a

Akçe

NM

ND

1,09 gr

16,0 mm

GM-157-5008

* Bu tip akçelerde "Halledallahu Mülkehu" kısaltılmış olarak "Halledallahu" şeklinde yazılmıştır.

* A shortened version of the prayer "Halledallahu Mülkehu" is used as "Halledallahu" for these akches.

Ters Şeddeli
With Reverse "Shedde"

NM
2-G12b

2,5 X

2-G12b

Akçe

NM

ND

1,20 gr

17,0 mm

YKB-CO-3

Üç Noktalı
With 3 Dots

NM
2-G12c

2,5 X

2-G12c

Akçe

NM

ND

0,99 gr

16,0 mm

GM-172-7193